

Љиљана Гавриловић

Етнографски институт САНУ, Београд

ljiljana.gavrilovic@sanu.ac.rs

Тужни тропи:¹ могућности другачијих антропологија*

У раду се – на примеру Леви-Стросових *Тужних тропи* и њихове рецепције/примене, пре свега у домаћој етнографској/антрополошкој пракси – разматра могућност нових читања класичног антрополошког текста, односно његових порука, које и данас – после пола века од објављивања – могу да буду значајне, нарочито за домаћу антрополошку праксу.

Кључне речи:

Тужни тропи, Клод Леви-Строс, антропологија, антрополог, терен, текст

Тужни тропи су одувек били један од мојих омиљених антрополошких текстова. Но како сам их последњи пут читала пре више од две деценије, учинило ми се потребним да их поново узем у руке не бих ли утврдила свој садашњи однос према тексту који сам волела у време када сам била (релативно) млад етнолог,² у земљи у којој је етнологија била чврсто

¹ Ове године, 28. новембра, навршава се 100 година од рођења Клод Леви-Строса. Овај текст је, у неку руку, посвећен овој годишњици, као део преиспитивања начина на који његово дело, које је у великој мери променило не само антропологију него и све друштвене/хуманистичке науке, и данас може да пружи свеже увиде у антрополошку стварност.

* Текст је резултат рада на пројекту бр. 147020: *Србија између традиционализма и модернизације – етнолошка и антрополошка проучавања културних процеса*, који у целини финансира МНТР РС.

² *Етнолошки*је тада нису долазиле у обзир, а и данас имам примедбу на тај апсолутно рогобатан термин, непримерен структури српског језика. Иако српски језик *јесте* несумњиво и отворено патријархално конципиран, не верујем да просто измишљање ружних изведеница може променити реалну структуру односа које он одражава.

утемељена у романтичарским концептима цвијићевског типа,³ уз доследно срозавање нивоа производа (Цвијић је био потпуно у духу свога времена, и чак и када ми/нам се његови закључци не допадају, не може му се порећи квалитет). Занимало ме је следеће: шта је то што ме је очарало при првом читању текста који једва да је нешто мало млађи од мене (завршен је и објављен 1955. године) и шта мени, а и другима, он евентуално може значити данас, после свих промена које су се догодиле и друштву (нашем и, знатно више, светском) и антропологији (нашој, знатно више него светској).

Читања

„Елиот је читао Фрејзера, Енгелс је читао Моргана, Фројд је, авај, читао Аткинсона, а у Сједињеним Државама, на послетку, управо је свако читао Мидову“ (Geertz 1988: 25).

Моја генерација студената етнологије (и не само та) читала је Цвијића, Тихомира Ђорђевића, *Обичаје, веровања и празноверице*. . . (Vlahović 1971), и, у најбољем случају (али доследно ван образовног програма), опет Маргарет Мид. Наравно, та читања су била конципирана тако да нас уобличи (већину колега из моје генерације и јесу) у романтичарско-еволуционистичком концепту, који је подразумевао комбинацију љубави према нацији (!) и веровања у рационалистичко-објективистички развој друштва. Чињеница да су то дијаметрално супротстављени приступи друштву/култури, па и укупној стварности, нити је икога погађала нити је ту супротстављеност иједан од наших професора уопште видео. *Тужни тропи* нису тих година на београдској Катедри за етнологију били препоручена литература, иако су већ више од деценије чамели на разним библиотечким полицама.

У свету су, потпуно супротно томе, они деценијама били бестселер, и то и у академском и у популарном смислу (Campbell 1996: 69), а Леви-Строс је постао познат (током осамдесетих година проглашен је за најзначајнијег интелектуалца у Француској – испред Фукоа и Симон де Бовоар, на пример) далеко више на основу популарности *Тужних тропа* него на основу комплетне структуралне теорије и/или истраживања сродства и мита, у која је уложио највећи део свог дугог живота.⁴ Почетком деведесетих година по

³ Ту углавном мислим на обуку коју сам крајем седамдесетих година прошлог века добила током школовања на Катедри за етнологију Филозофског факултета у Београду, као и на истовремену праксу у свим институцијама које су се у Србији у то време професионално бавиле етнологијом (исте као и данас), а која је почела да се мења тек током наредне деценије. Види: Ковачевић (2005).

⁴ Кембел чак тврди да успех структурализма почива искључиво на мегапопуларности *Тужних тропа* (Campbell 1996: 71-72). Иако је то несумњиво претеривање, може се претпоставити да је популарност и ове књиге и њеног аутора допринела каснијем успеху Леви-Стросове теорије.

њима је снимљен и филм,⁵ чији је успех, по мишљену критичара, заснован на успешним интерполацијама садашњости и прошлости, антрополога и испитиваних, текста и слике, цитата и интервјуа, чиме је направљен корак даље у односу на књигу (Dumont 1994: 483).

Тужни тропи су изашли у српско-хрватском преводу већ 1960. (издавач Зора, Загреб), дакле, само пет година после првог издања на француском и више од деценије пре него што су комплетно преведени на енглески језик.⁶ Међутим, они тада нису били окарактерисани као етнографија/антропологија: изашли су у библиотеци „Страни писци“, те су, дакле, били третирани као књижевно дело/лепа литература.⁷ Биће да је оваква категоризација била последица огромне разлике између *Тужних тропи* и било чега истовременог у домаћој (тада југословенској) етнолошкој/етнографској продукцији – превелике да би између њих могла бити повучена било каква паралела, или откривене некакве додирне тачке. Књига је изашла у време док је марксистичко-комунистичка идеологија у Југославији још била у пуном замаху (право је чудо што се уопште појавила, иако су Леви-Стросове везе са изворном марксистичком филозофијом, додуше лишеном идеологије и примене у пракси, несумњиве), тако да је издање опремљено поговором који га смешта у време и (локални) простор. Аутор поговора,⁸ упркос свим похвалама, износи низ примедби на Леви-Стросов текст,⁹ пре свега на оно што се мени чини као његов највећи квалитет:

„Na mnogim mjestima autor umjesto da se zaustavi na iznošenju činjenica, занесе се и даје своје субјективне закључке, с којима се, једним дијелом, не можемо сложити“ (Simić 1960: 435).

Овом реченицом критичар показује своје одбијање Леви-Стросове субјективности на два нивоа:

- самим исказом, који указује на то да аутору коментара изгледа немогуће/непримерено изношење субјективних ставова (чак и ако књигу смешта у оквиру литературе, а не науке) и због тога претпоставља да је свако истицање личног става ауторска омашка: *занесе се* (sic!), и

⁵ Jean-Pierre Beurenaut, Jorge Bodanzky, and Patrick Menge, *A Propos de Tristes Tropiques*, 1991.

⁶ Први превод, у нешто скраћеном облику (недостајала су четири поглавља), појавио се 1961. године под називом *World on the Wane*, док је комплетна књига објављена тек 1973. године.

⁷ Комитет за доделу Гонкурове награде вајкао се, међутим, 1955. године због тога што Леви-Стросу нису могли да доделе награду, јер књига, технички гледано, није била белетристика.

⁸ Новак Симић (1906-1981) је био књижевник и преводилац, дугогодишњи уредник библиотеке *Страни писци*, издавачког предузећа *Зора*, и дописни члан ЈАЗУ.

⁹ Већи део примедби проистиче из прописаног идеолошког дискурса: Леви-Строс се „усудио“ да преиспитује марксизам.

- коришћењем краљевског *ми*, које би требало да сугерише да то није само критичарев лични став него да иза њега стоји читава група (неких) истомислећих *нас/њих*, што би, ваљда, требало да сугерише објективност приступа,

пропуштајући да примети да је његова формулација „с којима се не можемо сложити“ на исти начин субјективна, ма колико била упакована у сувопарни објективизам.

Сузан Зонтаг, међутим, каже да су:

„Тужни тропи (. . .) једна од великих књига нашег столећа. Она је снажна, проницљива и дрска. Прекрасно је написана. И, као све велике књиге, носи апсолутно лични печат; она говори људским гласом“ (Sontag 1970: 186),

а Герц – о истој ствари – мисли (1988: 28) да у читавој антропологији није било текста који је у тој мери самореференцијалан и ослобађајући као што су то *Тужни тропи*. То је, бар за мене, тачно:¹⁰ током раста текста, који се стално „увија“ сам у себе, Леви-Строс се бави етнографским и путописним чињеницама, подједнако као и својим виђењима (пре свега виђењима себе самог двадесет година раније), јер главна тема текста јесте опис његових експедиција у унутрашњост Бразила, из тридесетих година двадесетог века. Дакле, тема нису Индијанци сами за себе/по себи. Тема је Леви-Стросово испитивање и виђење тих Индијанаца. Тако читање *Тужних тропи* показује свакоме ко има воље да се позабави тим текстом – несумњиво лепим, али врло згуснутим и вишеслојним (који је ипак неупоредиво лакши за праћење од *Дивље мисли*; а *Митологике* нећу ни да помињем, јер су оне, са моје тачке гледишта, савршено нечитљиве) – да антропологија није и *не може да буде* одвојена од аутора: потребно је само погледати у себе и утврдити везе између себе и материје којом се бавимо, као што је потребна и храброст да се то јавно каже, што није увек ни лако ни једноставно.

Данас, наравно, то више није никаква новост – бар за светску, а све више и за нашу антропологију – али је педесетих година 20. века било револуционарно и у великој мери опречно Леви-Стросовом генералном настојању да направи ненарушиви, објективни систем, који би – иако базиран на структури језика – био близак правилима/законима природних наука.

¹⁰ Ја сам то *осећала* од првог читања, само – с једне стране – нисам мислила да тај осећај треба дефинисати, а са друге – била сам убеђена да се тај самоослобађајући осећај односи само на нас који смо били ограничени крутим моделом мишљења у српској етнологији. Герц је мој осећај формулисао лепше и прецизније него што бих ја то сама учинила (да не помињемо чињеницу да је његова формулација *имала могућност* да буде веома читана, што је несумњиво утицало како на рецепцију текста о коме је реч, тако и на промену мишљења унутар антрополошке научне заједнице, док је било шта што сам ја могла да кажем било – и остало – крајње ограниченог домета). При том ме је, управо том констатацијом, Герц лишио илузија о другим научним заједницама, показујући да су и оне много развијеније имале потребу за самоослобађањем.

Путовања

Велико антрополошко дело (или дело великог антрополога, или можда нека другачија формулација, али која свакако обухвата текст и антрополога као његовог аутора) почиње реченицом: „Mrzim putovanja i istraživače“, чиме већ на самом почетку указује на амбиваленцију. Та реченица ми је заувек остала урезана у свест: бескрајно ме је увесељавала чињеница да неко, нарочито неко ко је сматран апсолутном величином, на самом почетку текста који се бави путовањима по некаквим далеким, за мене потпуно нестварним пределима може спрам тога (себе?) да постави у потпуности негативно емотивно одређење. Наравно, када помиње истраживаче, Леви-Строс ту никако не мисли на етнологе/антропологе. Они – са његове тачке гледишта – нису истраживачи, они су особе које утврђују законитости, макар их пронашли међу људима на сасвим другом крају земаљске кугле, до којих се у његово време могло стићи након неколико месеци, а и данас је за такав подухват неопходно бар неколико недеља путовања.

Иако Леви-Строс каже да мрзи путовања, његову књигу многи виде као класичан путопис (Berger 2004: 91). Велики део текста односи се баш на то: одлазак одавде да би се стигло тамо, или, чак пре (у складу са чувеном реченицом Билба Багинса) – „тамо и опет назад“.¹¹

„Putovanja obično zamišljamo kao promjenu mjesta u prostoru. Malo je to. Putovanje jednovremeno ostavlja trag u prostoru, vremenu i u društvenoj hijerarhiji. Svaki se dojam može odrediti samo ako se prenese solidarno na te tri osi, a kako prostor sam za sebe ima tri dimenzije, trebalo bi da ih bude bar pet, da bi čovjek o jednom putovanju mogao dobiti adekvatnu predodžbu“ (82-83).

За Леви-Строса су путовања само повод за описе градова,¹² за меандрирање између Истока и Запада, Старог и Новог Света, за узлазно и силазно кретање по временском току – од античких „освајања“ Истока, преко шпанско-португалско-француске колонизације Новог Света, периода током кога је реално боравио на Истоку или Западу, до времена у коме је текст писан. Тако су *Тужни тропи* истовремено *опис* обреда прелаза (преко океана, из света у свет, из цивилизације у цивилизацију, што све подразумева нове скупове односа и нови положај за онога ко путује) и *сам* обред прелаза за

¹¹ Или како каже Урсула Легвин: *Право путовање је повратак*.

¹² Његов опис раста градова у Бразилу, сасвим неочекивано, разјаснио ми је зашто у савременој *fantasy* литератури Рај/Будућност/Добро увек лежи на Западу – што је она, иначе, наследила из различитих европских митологија, док је Исток дом Зла. Општељудски концепт (тако бар Строс каже) праћења кретања сунца примењен је у његовом случају на живе, постојеће градове (123-124), а у мом питању – на симболичке/измишљене просторе, који због тога нису ништа мање реални. С друге стране, ако би се исти/установљени концепт мишљења применио на европску симболичку географију, место које у њој заузима Русија (а у нешто мањој, али и даље довољној мери – и Србија) постаје јасно и без компликованих објашњења (која, уосталом, савршено допуњава).

читаоца који се „стално сусреће сам са собом, док се креће у супротном правцу“ (Herzfeld 1992: 53).

Ипак, читајући *Тужне тропе* као путопис, Бергер каже:

„[Ч]итање ме подсетило на књиге о открићима у Африци у деветнаестом и раним годинама двадесетог века. Путници су тих дана заиста били странци у страниој земљи“ (Berger 2004: 93).

Леви-Строс се на свим тим далеким и егзотичним дестинацијама такође осећао као странац, али – још више – успео је да покаже читаоцу колике су и какве су врсте разлике/„страности“ између светова, иако се доследно жалио на њихово стално смањивање.¹³

Етнографија: антрополог *наспрам* света који га окружује

Тужни тропи, како Лич каже, нису писани као етнографија (од антрополога, за антропологе), него као књижевно дело намењено француској интелектуалној елити (Lič 2008: 35). Ипак, највећи њихов део у потпуности личи на било коју етнографију у англосаксонском смислу речи, са можда нешто преопширним дискурзивно-ауторским уводом, у готово потпуно – деценијама каснијем – постмодерном маниру. Значајан део тога увода (не количински него значењски) односи се на етнологију/антропологију као занимање:

„У тој противрјечности, у којој се супротстављају с једне стране занимање, а с друге неки двосмислен похват који осцилира између животног позива и ухљебљенја, увијек се може наћи понешто од једног, а понешто од другог. И премда тежи да буде или једно или друго, етнографија заузима заиста завидно мјесто. То је најекстремнији облик, што се дâ замислити, ове друге крајности. Иако жели да буде human, етнограф настоји да упозна човјека и да о њему суди с довољно уздигнуте и удаљене тоčke гледања, да би га апстрахирао од нарочитих случајности у извјесном друштву или извјесној цивилизацији. Физички га и радни увјети одвајају од његове групе за дуге вјемenske periode; због сурових промјена којима се излаже, он се на неки начин кронично отуђује: никад се он нигдје више неће осјећати код своје куће, психолошки ће он остати осакачен. Попут математике или музике, етнографија спада међу ријетке аутентичне позиве“ (50-51).

И ту Леви-Строс нимало не греши. Чак и у Србији, где су дуги временски периоди проведени на терену или сурови услови истраживања нешто што не постоји (јер не постоји могућност да се стигне у било какве удаљене крајеве и егзотичне цивилизације у којима нема хотела, телефона и топле воде, а до најдаље тачке се, чак и јавним превозом, стиже за неколико сати), отуђење је евидентно: ја већ одавно нити гледам телевизију нити читам

¹³ Тај процес он назива монокултуром, а ми данас – глобализацијом.

штампу због вести, већ осматрам садржај емисије/колумне као потенцијалну грађу; поглед на (мој) град је увек поглед на терен; разговори са пријатељима или члановима породице некако се нађу у антрополошким текстовима; чак ни музика, филмови и/или литература не остају поштеђени сталног „ћушкања“ свега – од мотива, преко тока приче, до естетике – у некакав антропологизујући контекст. И то не радим само ја, то чине све колеге које знам. То је професионална деформација која нас стално доводи у шизофрене ситуације: да учествујемо у нечему и да, истовремено, сопствено учествовање посматрамо са стране ради даље анализе.¹⁴

Но, с друге стране, Леви-Строс даје образложење за бављење овим послом (високо вреднованим у Француској, Британији, Америци, па и у другим – не само западним – земљама, а сасвим непозиционираним код нас, што етнологе у Србији доводи до даљих компликованих питања смислености и сврсисходности рада), које изгледа као једноставан и јасан одговор на све дилеме:

„Etnografija mi donosi intelektualno zadovoljstvo: poput historije, koja svojim dvjema skrajnostima povezuje vanjski svijet i mene, etnografija objašnjava i nužnost života u zajednici. (. . .) Napokon, ona zadovoljava onu nemirnu i razornu radoznalost, o kojoj sam govorio, osiguravajući mom rezoniranju materiju praktički neiscrpnu, koju pružaju različiti običaji, navike i ustanove. Ukratko ona izmiruje moj karakter s mojim životom“ (55).

Конципирање позиције етнолога, како је Леви-Строс види, врло успешно кореспондира са тадашњим (и садашњим) популарним представама истраживача и авантуриста, те није случајно што га је Сузан Зонтаг навела као пример „антрополога као хероја“. Како се позиција антрополога (у свету) од времена *Тужних тропи* до данас значајно променила, јер је егзотика и удаљеност других у великој мери замењена нама-као-другима, променила се и позиција антрополога, тако да је херојство у смислу освајања нових предела и учествовања у авантури замењено саморефлексијом, чији је основни циљ да проблематизује само етнографско истраживање. Како каже Хартман (Hartman 2007: 5), објашњавајући да се херојство антрополога померило са персоналног на морални ниво, један од разлога због чега је Леви-Строс био испред свога времена јесте чињеница да је био способан за обе те ствари (Hartman 2007: 4). Но, и поред свих промена, остала је неизмењена чињеница коју је Леви-Строс врло јасно изразио: бавили се ми људима/друштвом/културом на другом крају света или првим суседством, ми то увек радимо да бисмо разумели наше друштво/културу и да бисмо могли да утицати на његову/њену промену. Тако се, и поред свег апстрактног знања о коме говори, Леви-Строс заправо залаже

¹⁴ То је, некако, наopak метод у односу на онај учен у школи: посматрање са учествовањем подразумева да се оде на неко удаљено место и да се истовремено посматра и учествује у неразумљивом животу непознатих људи, да би и место и живот и људи могли да се разумеју.

за сасвим модеран концепт акционе антропологије, или се бар са њим мири као са неизбежном чињеницом.

Етнографија или не, *Тужни тропи* се заиста не обраћају најширем кругу читалаца него *образованим* читаоцима, будући да су препуни асоцијација – како на антрополошке текстове (признање дуга америчким колегама – додуше, онима који су, захваљујући формирању у европском духу, остварили синтезу „između strogo naučne metode i jedinstvenog eksperimentalnog terena, који pruža Novi Svijet“ (56): Лоувију, Боасу и Креберу, или помињање Ишија (56-57), иако неименованог и на нивоу анегдоте, неколико година пре него што ће га чувена биографија учинити светском етнографском звездом¹⁵), тако и на Фројда, Маркса и, нарочито, на Русоа („наш учитељ, наш брат“),¹⁶ али и на чисто књижевне текстове. Тако, рецимо, инсистирајући на мирењу са безразложношћу антрополошких истраживања (398-399), Леви-Строс се директно позива на љупкост Жидовог Лафкадија,¹⁷ који остаје невин без обзира на све могуће последице његове идеје о безразложном чину (Fowlie 1965), чиме унапред аболира антропологе од одговорности за последице њихових уплитања у друштва којима се баве, односно, у крајњој инстанци, за последице самих истраживања и објављивања њихових резултата.¹⁸

Читање, поново

Књига коју сам овом приликом имала у рукама припада библиотеци Етнографског института САНУ, дакле – установи која се бави само и искључиво антропологијом у различитим облицима. Књига, међутим, изгледа готово нетакнуто (осим мало похабаних углова корица, што може бити последица разних премештања током готово пет деценија): не отвара се сама на тачно одређеним местима, нема исправљаних „ушију“, замазаних углова страница и уклањаних мрља од кафе... недостају сви ситни знаци честе употребе. Само на једном месту – белешке писане графитном оловком: заокружена имена индијанских племена, подвучен инвентар куће и свакодневних активности, и на маргини истакнуто име јестивих ларви. Све укупно: пет страна голих чињеница, доследно најдосадније могуће етнографије.¹⁹ Све указује на то да бар овај, конкретни примерак књиге није много читан. Како је слично било и са осталима, јасно је да је значај *Тужних*

¹⁵ Theodora Kroeber, *Ishi in Two Worlds*, 1961.

¹⁶ О односу Леви-Строса према Русоу види нпр: Luhrmann (1990).

¹⁷ Andre Žid, *Podrumi Vatikana [Les Caves du Vatican]*, Kosmos, Beograd 1955.

¹⁸ Ипак, он на другим местима разматра етички однос антрополога према испитиванима током самог истраживања. Види: Castañeda (2006).

¹⁹ Четири поглавља у којима се износи класичан етнографски материјал, типа *Боропо се облаче овако, Caduveo жене боје лице онако* и тако даље, неупоредиво су мање занимљива у односу на претходна поглавља и на закључно поглавље, иако су и она стилски беспрекорна.

тропа пренебрегнут и да је оно што се из њих могло (може и данас) научити углавном остало ван оквира домаће етнографске продукције.

Иако се етнологија/антропологија у Србији, почев од образовања, готово у потпуности променила, даља указивања да постоје још неосвојене слободе никако нису на одмет. Једна од њих је „леп“ текст – занимљив и стилски јасно уобличен, за шта *Тужни тропи*, чак и у преводу, могу да буду добар предложак. Друга је ширина захвата: већина домаћих текстова, чак и када се бави разним врстама савремености, свакодневице и осталих, током последњих 30 година освојених антрополошких тема, држи се стриктно уског подручја испитиваног, без покушаја да се то подручје укрсти са другима, да се на/у њега погледа са стране или из неке неочекиване перспективе, иако свако такво гледање даје нове увиде у етнографску стварност. То и није пресудно за самог истраживача/аутора (он ће – овако или онако – закључити то што може/уме да закључи); то је битно за читаоце, који би могли да буду охрабрени да размишљају ван крутих оквира, били они постављени (научном) дисциплином или било којим другим мисаоним оквиром. Критика да такав приступ није научан, или пак да није довољно антрополошки (што се често упућивало управо на рачун *Тужних тропи*, иако не само на њихов рачун), данас мало значи, јер иако су можда „проблематични као антрополошка судија“:

„[њ]ихов значај лежи, пре, у поетској снази којом су изражене замршености идентитета – не националног, не личног, не епистемолошког, чак не ни људског, него идентитета генерално“ (Herzfeld 1992: 68).

Тужне тропе, дакле, несумњиво треба читати. Не због тога што су врсна етнографија, нити због тога што је њихов аутор творац читаве парадигме у антропологији. Њих треба читати зато што и после 50 година објашњавају исту ствар: могуће је, чак је неопходно изаћи из зачараног круга познатог начина мишљења и поставити себи нова питања, која дају нове, често неочекиване одговоре, који се опет могу, понекад и морају, испричати на потпуно нове начине. Заправо, они нам показују да

„када се поетика и наука повежу (. . .) не може више бити срамотно сугерисати да је форма аргумента аргумент сам (. . .), то је порука и логика сегментације, узнемирујућа за сваки картезијански сцијентизам“ (Herzfeld 1992: 68).

Извор:

Levi-Strauss C. (1960), *Tužni tropi* [Tristes Tropiques], (prevod Srećko Damonja), Zora, Zagreb.

Литература:

Berger Arthur Asa (2004), *Deconstructing Travel: Cultural Perspectives on Tourism*, Rowman Altamira, Lanham, MD

Campbell Alan (1996), *Tricky tropes: styles of the popular and pompous*, in: Jeremy MacClancy, Chris McDonough (eds.), *Popularizing anthropology*, Routledge, London-New York, 58-82.

Castañeda Quetzil (2006), *Ethnography in the Forest: An Analysis of Ethics in the Morals of Anthropology*, *Cultural Anthropology* 21 (1), 121-145.

Dumont Jean-Paul (1994), *A Propos de Tristes Tropiques*, *American Anthropologist* 96 (2), 482-483.

Fowlie Wallace (1965), *Andre Gide: His Life and Art*, <http://www.andregide.org/studies/vatfow.html>

Geertz Clifford (1988), *Works and Lives: The Anthropologist as author*, Stanford University Press.

Hartman Tod (2007), *Beyond Sontag as a reader of Lévi-Strauss: 'anthropologist as hero'*, *Anthropology Matters Journal* 9 (1), 1-11, http://www.anthropologymatters.com/journal/2007-1/hartman_2007_beyond.pdf

Herzfeld Michael (1992), *Textual Form and Social Formation in Evans-Pritchard and Lévi-Strauss*, in: Richard Brown (ed.), *Writing the Social Text*, Aldine Transaction, Piscataway, NJ.

Lič Edmund (2008), *Pisati etnografiju*, *Kultura – Časopis za teoriju i sociologiju kulture i kulturnu politiku* 118/119, *Zavod za proučavanje kulturnog razvitka*, Beograd, 33-40.

Luhrmann T. M. (1990), *Our Master, Our Brother: Levi-Strauss's Debt to Rousseau*, *Cultural Anthropology* 5 (4), 396-413.

Ковачевић Иван (2005), *Из етнологије у антропологију (српска етнологија у последње три деценије 1975-2005)*, „Етнологија и антропологија: Стање и перспективе“ (ур. Љ. Гавриловић), *Зборник Етнографског института САНУ* 21, Београд 11-20.

Simić Novak (1960), *Bilješka o piscu*, u: C. Levi-Strauss, *Tužni tropi*, Zora, Zagreb, 435-436.

Sontag Susan (1970/1963), *The Anthropologist as Hero*, in E. and T. Hayes (eds), *Claude Levi-Strauss: the Anthropologist as Hero*, MIT Press, Cambridge, 184-196.

Vlahović Petar (1972), *Običaji, verovanja i praznoverice naroda Jugoslavije*, BIGZ, Beograd.

Ljiljana Gavrilović

***Tristes Tropiques:* A Possibility of Different Anthropologies**

Key words:

Tristes Tropiques, Claude
Levi-Strauss, anthropology, an
anthropologist, fieldwork, text

This paper discusses an application of new readings of classical anthropological texts, using as an example the Levi-Strauss' book *Tristes Tropiques* and the book's impact, reception and application in the local (Serbian) anthropological practice. The messages of the classical works even they are published half a century ago, could still be considered significant, especially so for the local anthropological practice.

Tristes Tropiques were published in 1960 in Serbo-Croatian language (published by Zora, Zagreb), only 5 years after the first edition in French and more than a decade before the book was translated completely into English. At the time, the book was not classified as ethnography/anthropology – it was published in the edition of “foreign writers“, hence, it was considered to be a literary work/fiction. It is possible that the categorization of the book was due to the fact that *Tristes Tropiques* was very different than the contemporary works at the time in the local (than Yugoslavian) ethnological/ethnographical production. The difference appears too profound so no parallel could be drawn or discover any common ground.

Susan Sontag argues that *Tristes Tropiques* is one of the great books of the 20th century, and Gertz claim that in the whole body of anthropology, there is not a text so self-referential and liberating as *Tristes Tropiques*. However, the book was not so widely read in Serbia, especially not so as an anthropological literature,

therefore, many educational points remained until this day outside of the framework of the local ethnographic production.

Even though the book was published in XX century, it deserves to be read today for many reasons. We should read the book not because it represents a great ethnographic account, or because the author is a creator of a new paradigm in anthropology, but because the book, even today, shed a light on the same thing: it is possible, even necessary to get out from the closed cycle of the known way of thinking and because the book inspires many dilemmas and questions that could provide new, unexpected answers, to be told in totally novel ways.